

УДК 747:72.012.8:728.5(477-25)«1960/1980»

ТВОРИ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРІВ ГОТЕЛІВ КИЄВА: ДО ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ ПАМ'ЯТОК 1960-1980-х РОКІВ

Смоляр О.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

У статті досліджуються існуючі твори монументально-декоративного мистецтва в дизайні інтер'єрів готелів Києва 1960-1980-х рр. Визначаються особливі риси притаманні композиціям Радянської України. Актуалізується апеляція мистецьких праць громадських інтер'єрів через діалог з глядачами, що проживають в готелях. Набуття історично-мистецьких аспектів творів шляхом усвідомлення цінності композиційних пам'яток в історичній забудові столиці нашої Батьківщини. Вивчення і збереження монументально-декоративних творів є, безумовно, одним із головних завдань для презентації оригінальних концептуально-стильових пропозицій дизайнерського оформлення нового бачення ХХІ ст. у поєднанні з досвідченими взірцями професійного мистецтва минулих десятиліть.

Ключові слова: монументально-декоративне мистецтво, готелі Києва, громадський інтер'єр, дизайн, композиція, концептуальний зміст твору.

Постановка проблеми. Готельне забезпечення м. Києва 2010-х рр. сягає широкого спектру будівель з різноманітними рівнями комфортності, хоча цей показник не являється достатнім проявом до підвищення економічного рівня держави, при якому наша столиця була в період радянської доби, коли мистецький почерк наповнював громадські будівлі як інтер'єрів, так і екстер'єрів. На сьогодні проблема торкається масового знищення мистецьких творів монументально-декоративного мистецтва, створених впродовж 1960-1980-х років в готелях Києва. Велика кількість визначних панно талановитих художників України вже лишилася тільки в архівних матеріалах, хоча могла б мати історично-мистецтвознавчий наявний характер презентації у піднесенні архітектурних пам'ятників готельного спрямування. Ті твори, що лишилися в сучасних інтер'єрах, вже є ексклюзивними одиницями художньої організації, вписуючись в дизайнерські новації модних тенденцій. Негативною рисою є вандалізм монументальних творів, коли після знищення не відбувається удосконалення інтер'єру шляхом створення нового дизайну з елементами декора-

тивного оздоблення, а йде трансформація в збіднілу порожність через низький рівень дизайнерського проектування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Монументальне і декоративне мистецтво громадських приміщень загалом СРСР і зокрема України характеризує Л. Жоголь [2]. Проблему архітектурно-художнього ансамблю описувала в дисертаційному дослідженні і монографіях Г. Склярєнко [5, 6]. С. Бортніков і В. Толстой розглядають монументально-декоративне мистецтво, як діалог людини з мистецвом архітектури [1, 7]. А. Кантор по філософськи обґрунтовує монументальність в глобалізації простору [3]. Б. Мисюга в монографії про Галину Севрук висвітлює її творчість [4]. О. Чепелик дає оцінку засобів образотворчого мистецтва у формуванні виразності інтер'єрів [8]. Проте досить мало уваги приділяється розгляду творів монументально-декоративного мистецтва 1960-1980-х рр. готелів Києва в мистецькому вивченні сьогодення.

Невирішені частини загальної проблеми. Сучасний мистецький погляд на твори монументально-декоративного мистецтва в дизайні

інтер'єрів готелів 1960-1980-х років. Вплив історичних панно монументального декорування на створення «обличчя міста» столиці України. Подача естетично-концептуальної моделі у зв'язку із функціональною, яка створює досвідчену образ ціннісно-символічного простору інтер'єрів з визначальними характеристиками подальших візитів до готелю для приїжджених гостей чи корінних киян. Саме через такий підхід готельні заклади Києва набудуть довершеної узгодженості в сенсі підняття рейтингів відвідувачів, досягнувши підвищення економічного рівня країни.

Зв'язок із науковими чи практичними завданнями. Написання статті пов'язане з вирішенням практичного завдання збереження готельних будівель України, що є архітектурними пам'ятниками з мистецтвознавчою спадщиною в громадських інтер'єрах. Монументально-декоративні твори відомих майстрів іще часів УРСР існують до сьогодні в готелях, лишаючись неповторними шедеврами в історії. Таким чином, стаття закликає до підтримки стану композицій художниками реставраторами і збереження історичних, етнографічних, концептуально-стилістичних засад творів архітекторами, мистецтвознавцями і дизайнерами, що є актуальним науково-теоретичним завданням.

Мета статті. Головною метою цієї роботи являється характеристика та дослідження сучасного стану і наявності існуючих творів монументально-декоративного мистецтва в дизайні інтер'єрів готелів Києва, створених 1960-1980-х років. Виклад проблеми збереження мистецьких пам'яток України, котрі широко піддаються знищенню. З'ясувати художньо-образні особливості монументально-декоративного мистецтва інтер'єрів готелів Києва.

Опрацьовано матеріал 2017 р. шляхом методології натурного обстеження готелів, порівняльного аналізу і композиційності, який демонструє у більшості випадків – знищення, та в мінімальній кількості – існування мистецьких творів.

Виклад основного матеріалу. Наповнення готельних інтер'єрів м. Києва засобами монументально-декоративного мистецтва завжди було актуальним завданням художників і архітекторів при створенні досвідченого дизайнерського проекту. Починаючи з 1960-х років громадські інтер'єри готелів набували оригінального «обличчя міста», розповідаючи історичні мотиви, традиції, культуру у своїх довершених, масштабних панно. Охоплюючи періодизацію 1960-1980-х років, було досліджено архівні матеріали, по яких можна визначити готельні об'єкти, в яких були присутні монументальні твори. Такі готелі Києва як: «Прем'єр-Палац» (1909 р.), «Золотий колос» (1961 р.), «Мир» (1963 р.), «Дніпро» (1964 р.), «Пролісок» (1968 р.), «Либідь» (1970 р.), «Славутич» (1972 р.), «Київ» (1972 р.), «Русь» (1978 р.), «Національний» (раніше «Жовтневий» – 1982 р.), «Турист» (1984 р.), «Братислава» (1980 р.) «Президент-готель» (раніше «Інтурист» – 1988-1990 рр.) включали монументальне оформлення громадських інтер'єрів.

Нині все змінилося, столиця України приймаючи гостей з інших країн, з кожним роком доповнюється новими об'єктами готельного забезпечення. Такі значні події як Євро-2012 по

футболу, Євробачення-2016 (пісенний конкурс) і багато інших європейських заходів приваблюють іноземців і самих українців з інших міст до перебування в готелях столиці.

Створюючи новий образ дизайнерської презентації інтер'єрів, спричинило до швидкого облаштування старих готелів новими оздоблювальними матеріалами. Велика кількість радянських творів знищується без розуміння вагомості історичного змісту і цінності стилістики декоративних панно. В більшості готелів середнього класу можна спостерігати одноманітне, без концепції і стилю, нове прочитання збіднілого дизайну. Для мистецтвознавців це складний період споглядання того, що було раніше, і що ми маємо в 2010-х роках. Оригінальний, неординарний дизайн прочитується в готелях 4-зіркових і 5-зіркових, інші – в більшості, просто зроблений ремонт, без запам'ятовуючих елементів.

Жоголь Л. стверджує, що найбільш вдалим слід вважати ті інтер'єри, в яких забезпечується співпідпорядкованість елементів, тобто виявлений основний елемент в композиції інтер'єру, а йому вміло підпорядковані всі інші [2, с. 8]. Така думка є висвітлено вірною у практичному застосуванні головного елементу (монументального панно) з іншими доповнюючими складовими дизайну. Саме тоді буде чіткий образ, який базується на сучасних уявленнях про дійсність професійного дизайну.

Досліджуючи готелі Києва методом натурного обстеження, було виявлено в існуванні творів монументально-декоративного мистецтва 1960-1980-х років не багато. Це ті громадські будівлі, які нині – 2017 р., постають зберігаючими історично-мистецтвознавчу спадщину культури України. Готелі: «Дніпро» (1964 р.; архітект. В. Єлізаров, Н. Чмутіна, І. Красний, М. Сенін), «Пролісок» (1968 р.; архітект.: В. Ленченко, І. Мезенцев, Л. Залогіна, В. Приходько і ін.), «Либідь» (1970 р.; архітект.: Н. Чмутіна, В. Єлізаров, А. Аніщенко, О. Стукалов), «Русь» (1978 р.; архітект.: С. Павловський, М. Гречина, А. Сенцова), «Турист» (1984 р.; архітект.: В. Гречина, В. Гопкало, В. Коломієць, Н. Стасюк) є власниками музейних експонатів радянської доби, що неординарно розкривають складне художньо-професійне, високе мистецтво.

«В традиційному розумінні монументально-декоративне мистецтво – це особливий розділ художньої творчості, безпосередньо пов'язаний як з монументальним мистецтвом, так і з декоративним, але він не існує окремо від архітектури, з якою створює найбільш тісне єднання і завданнями якої безперечно підкорений» [1, с. 285].

Прикладом синтезу мистецтв на сьогодні відноситься готель «Дніпро», де історично-мистецтвознавчою спадщиною з 1964 р. постає декоративна стіна в ресторані «Дніпро», оздоблена керамічними тарілками (рис. 1). Художники: Г. Зубченко, С. Отрошенко, А. Шарай, Н. Федорова розмалювали безліч тарілок, які архітектор Н. Чмутіна перетворила в довершений монументальний взірць народного мистецтва України. Якщо в оформленні радянського дизайну можна було бачити масштабну, насиченого червоного кольору стіну з різними за розмірами тарілками, то в 2017 р. – це зовсім новий дизайнерський

підхід. Інтер'єр вирішений у біло-бузковому кольорі з пастельними тонами. Багато доповнюючих колон, які в деякій мірі перекривають композицію з тарілками, надають сучасних тенденцій у планувальному формотворенні стелі з точкових ламп. Стіна пофарбована в насичено бузковий колір, але це не дає втрати образу музейних експонатів, якими являються самі тарілки. Дуже цікавою пам'яткою для відвідувачів з інших країн є така презентація, що підсилює захоплення українським мистецтвом, ознайомлюючи з орнаментальними традиціями розпису кераміки.

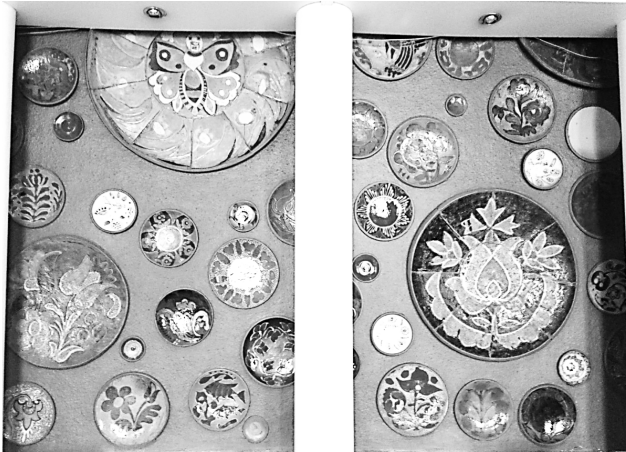

Рис. 1. Декоративна стіна оздоблена керамічними тарілками 1964 р. Г. Зубченко, С. Отрощенко, А. Шарай, Н. Федорова (фрагмент)

Рис. 2. Декоративне панно з гобеленів «Великокняже полювання» 1980 р. Т. Дмитренко, Л. Дмитренко

«Роль монументально-декоративного мистецтва в громадських будівлях, як пише А. Кантор, – це не абстраговане фантазування на вигадані і актуальні теми, не віртуозні варіації об'ємно-просторових побудов, а чи не сама важлива функція – знаходження шляху до людських сердець [3, с. 14]. Таким діалогом людини з мистецтвом є твори в готелі «Пролісок». В ресторані «Пролісок» з 1980 р. до сьогодні розміщені художньо-декоративні гобелени, виконані художниками Т. Дмитренко і Л. Дмитренко. На одній стіні декоративний текстиль зображує динаміку їзди верхи на конях вояків, біг собак і погоню за оленями в творі «Великокняже полювання» (1980 р.) (рис. 2). Стримані кольори надають в деякій мірі казковості цим творам, огортаючи відвідувачів роллю персонажів. На іншій стіні закомпонований твір з двох гобеленів – «Відпочинок» (1982 р.). Перший гобелен демонструє дівчину з палітрою, яка дивлячись на скульптуру, починає обмірковувати свій творчий мотив, а на другому – дівчата з юнаками відпочивають у парку, де хлопець грає на гітарі, налаштовую-

чи дівчат до танцю. Стилiстика цих творів оригінальна в концепції смаків і поглядів того часу, коли люди відчували радісні емоції в перспективі на майбутнє.

«Специфіка монументально-декоративного мистецтва полягає в тому, що воно покликане бути своєрідним літописом свого часу, будучи так само, як архітектура, звернене до найбільш загальних, визначних ідей своєї епохи, орієнтовано на віддзеркалення ідеалів суспільства» [5, с. 130].

Оригінальний своїм оформленням екстер'єру і інтер'єрів являється визначний готель «Либідь». Багато різноманітних монументальних панно були виконані в цій історично-мистецькій будівлі. На сьогодні тут можна зустріти майже все нове, але один інтер'єр має музейну спадщину з 1970-х років. В період радянської доби в інтер'єрі на першому поверсі розміщувалося кафе з естетично-функціональним продуманим дизайном, а тепер – це конференц-зала під назвою «Слов'янська». В огляді цього приміщення відразу постає велич аристократизму, коли на вході можна споглядати неперевершені різьблені двері в матеріалі червоного дерева під назвою «Пращури», створені художником О. І. Хівренко (1977 р.). З коридору малюнок різьблення відображує образи Кия і Либіді з декоративною стилістикою Київської Русі, а зсередини на дверях зображені брати Шек та Хорив. Двері створюють образ воріт фортеці, що надає особливого шарму інтер'єру.

Домінантою монументалізму з дерева є різьблена композиція-подіум під назвою «Слов'янська гостинність» (1978-1979 рр.) – автор О. І. Хівренко Стародавньо-історичні мотиви, переносить в часи Київської Русі, де формальний лад цільний та пластично об'єднаний в презентації свята. Персонажі грають на музичних інструментах, інші танцюють, підсилюючи рефлексивно відчуття на радість (рис. 3).

Одна із стін конференц-зали складається з п'яти сюжетів, де колористично зображені настрої історичного Києва подані художницею Кириченко О. С. в мозаїчному оздобленні: «Козак бандрист», «Свято врожаю», «Рибалки», «Троїсті музики», «Козак-оборонець» (1977 р.). В зображеннях мозаїк молоді хлопці грають на музичних інструментах, файна дівчина стоїть на тлі родючої ниви, юнак на коні концептуально доносить мужність та захист своєї Батьківщини, чоловіки в човні плывуть по Дніпрі, козак з бандурою ілюзорно доносить пісенний мотив.

Рис. 3. Різьблене панно «Слов'янська гостинність» (червоне дерево) 1978-1980 рр. О. І. Хівренко

Центральна стіна має композиційну характеристику тла в інтер'єрі, де мозаїкою дуже деталізовано по сюжетності, кольору, рисами викладення самого матеріалу, пастельно ілюструються широкі хвилі Дніпра серед просторів Києва. Тематика мозаїчної композиції має назву «Стародавній Київ» (1980 р.), втілена в житті О. С. Кириченко.

Монументальне мистецтво по своїй природі призначене жити постійно поряд з людьми у своїй множині індивідуальностей, і, послідовно, воно не може орієнтуватися тільки на одномоментне сприйняття, не враховуючи багатства і різноманітності духовного життя людини, – так доносив характеристику поняття В. Толстой [7, с. 10]. Звичайно, композиції в інтер'єрах громадських споруд повинні не тільки прикрашати, але і, обов'язково, мати концептуальний зміст в тематиці, стилізації і самому стильовому узгодженні.

Готель «Русь» зараз має тільки одну значиму радянську композицію, яка плинно і наполегливо зберігається персоналом самого готелю. В 1978 р. Мешкова Л. І. вирішила дизайн ресторанної зали «Русь» монументальним твором – «Давньоруське зодчество» (рис. 4). Дві декоративні стіни, розташовані кутовим плануванням і оздоблені керамічними розмальованими плитками. В період 1970-1980-х рр. це було оригінальне співвідношення матеріалів: кераміки і металу. Металом були рельєфно окреслені контури архітектури Стародавньої Русі, стилізовано демонструючи образ за назвою самої праці. В 2000-х рр. метал зі стін зняли і тепер композиція виглядає як яскраве, декоративно-колористичне панно, яке сприймається оригінально презентованим, унікальним зразком мистецтва Києва, блискуче вписуючись в сучасний дизайн. Споглядаючи розмальовані плитки, можна довго лишатися під впливом різнобарвної пастельно-перламутрової гами з глибоким філософським уявленням для кожного особисто по різному. Такий твір сприяє до захоплення в розробках нових художніх праць і наптовхує на унікальність в майстерності, яка дає приклад на майбутні покоління.

Рис. 4. Монументальне панно «Древньоруське зодчество» (розпис по плитці) 1978 р. Л. І. Мешкова (фрагмент)

Вчений Чепелик О. у своїй статті пише, що важливою часткою сучасної культури України є професійне монументально-декоративне мистецтво, у складі якого розвиваються такі види, як художня кераміка, художній розпис, текстиль, скло, метал, дерево, емаль. Воно є однією з галузей пластичних мистецтв, яке разом з архітектурою визначають навколишнє середовище людини, формуючи її естетичні смаки [8, с. 119]. Прикладом великої майстерності в часи 2010-х рр. по-

стає композиція вестибюлю готелю «Турист», де розкриваються глибинні мотиви історії Київської Русі: її персонажі, архітектура та діяння того часу. Художник Севрук Г. С. в 1985-1987 рр. зразково втілює в житті монументально-декоративне панно «Місто на семи горбах» (рис. 5). Цей твір є довершеною багатоплановою за змістом та просторовим тлумаченням тематичною композицією. «Праця – наче епічне узагальнення всіх образнопластичних пошуків художниці на тему «княжої доби». Духовно пережиті долі знакових персонажів київської історії, глибоке осмислення позачасових зв'язків поколінь давньоруських сподвижників – роблять тематичну розповідь у глині своєрідним одкровенням митця-філософа. З-посеред усіх ідейно-змістових та формальних винаходів доби «тоталітаризму» монументальний твір можна назвати одним з небагатьох гідних пам'яток української духовної культури в нашому мистецтві» [4, с. 47].

Рис. 5. Керамічне панно «Місто на семи горбах» 1985-1987 рр. Г. С. Севрук (фрагмент композиції)

«Дякуючи художньому наповненню інтер'єрів, глибині і активності використаних в них монументально-декоративних творів, архітектурно-художній комплекс набуває змістову, стильову, емоційну індивідуальність, яка відповідає значущості його містобудівного положення і складності об'ємно-просторового вирішення» [6, с. 64].

Висновки. Відповідно до проведеного дослідження можна визначити невелику кількість радянських творів, яка має життя в архітектурних будівлях готелів столиці України. Ці твори необхідні зберегти, підтримуючи реконструктивно. В наш час 2010-х років майже весь історичний матеріал знищується без усвідомлених наслідків для порівняльної оцінки історичного надбання мистецтвознавцями, істориками мистецтва і дизайнерами.

Таким чином, можна висвітлити художньо-образні особливості збережених творів 1960-1980-х рр. в готелях Києва:

- досвідчено виражений синтез мистецтв;
- різноманітність поєднання матеріалів в засобах монументально-декоративного мистецтва;
- чітке тематично-концептуальне вирішення творів даного періоду;
- донесення традицій і культурологічних засад;
- розкриття ідейно-перспективного оформлення, що впливає на настрій;

– декоративно-колеристична модель творів у наданні святковості інтер'єру.

Перспективи подальших досліджень включають огляд готелів Києва з монументально-декора-

тивними працями 1990-2000-х рр., які презентують бачення дизайну ХХІ ст. у стильовому вирішенні культурологічних засад, формуючих українсько-європейські мотиви в історії мистецтва.

Список літератури:

1. Бортников С. Монументально-декоративное искусство в контексте трансформации его функций / С. Д. Бортников, Т. В. Пойдина. – Горно-Алтайск: Редакц. международн. науч. журнала «Мир науки, культуры, образования», 2011 – Выпуск 2. – С. 284-287.
2. Жоголь Л. Е. Декоративное искусство в интерьерах общественных зданий / Л. Е. Жоголь. – К.: «Будівельник», 1978. – 104 с.
3. Кантор А. Самоценность искусства и переживание пространства / А. Кантор // М.: Декоративное искусство СССР. – 1980. – № 12. – С. 16-20.
4. Мисюга Б. В. Галина Севрук. Альбом-монографія / Б. В. Мисюга. – Л., К.: «Смолокип», 2011. – 240 с.
5. Склярєнко Г. Я. Монументально-декоративное искусство в обществен-ных зданиях Украины 1970-х годов (к проблеме архитектурно-художественного ансамбля в городской среде): диссертация на соискание науч. степени канд. искусствования: спец. 17.00.04 «Изобразительное искусство» / Г. Я. Склярєнко. – К., 1984. – 211 с.
6. Склярєнко Г. Я. Художник і місто: Проблеми формування архітектурно-художнього ансамблю / Г. Я. Склярєнко. – К.: «Наукова думка», 1990. – 104 с.
7. Толстой В. П. Монументальное искусство СССР / В. П. Толстой. – Москва: «Советский художник», 1978. – 380 с.
8. Чепелик О. Художня виразність при формуванні інтер'єрів засобами образотворчого мистецтва, і зокрема скульптури / О. Чепелик // К.: Українська академія мистецтва. 2013. – Вип. 21. – С. 118-124.

Смоляр Е.В.

Киевский национальный университет культуры и искусств

ПРОИЗВЕДЕНИЯ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО ИСКУССТВА В ДИЗАЙНЕ ИНТЕРЬЕРОВ ОТЕЛЕЙ КИЕВА: К ПРОБЛЕМЕ СОХРАНЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ДОСТОПРИМЕЧАТЕЛЬНОСТЕЙ 1960-1980-х ГОДОВ

Аннотация

В статье исследуются существующие произведения монументально декоративного искусства в дизайне интерьеров отелей Киева 1960-1980-х гг. Определяются особенности, присущие композициям Советской Украины. Актуализируется апелляция художественных работ общественных интерьеров через диалог со зрителями, проживающими в отелях. Приобретение исторически-художественных аспектов произведений путем осознания ценности композиционных достопримечательностей в исторической застройке столицы нашей Родины. Изучение и сохранение произведений монументально-декоративных произведений есть, безусловно, одной из основных задач для презентации оригинальных концептуально-стилевых предложений дизайнерского оформления нового видения ХХІ века в сочетании с опытными образцами профессионального искусства прошедших десятилетий.

Ключевые слова: монументально-декоративное искусство, отели Киева, общественный интерьер, дизайн, композиция, концептуальное содержание произведения.

Smolyar O.V.

Kyiv National University of Culture and Arts

WORKS OF MONUMENTAL AND DECORATIVE ART IN INTERIOR DESIGN IN KIEV HOTELS: THE PROBLEM OF CONSERVATION ARTISTIC MONUMENTS OF THE 1960-1980th YEARS

Summary

In article existing works of a monumental and decoration art in design of interiors of hotels of Kiev 1960 are investigated – 1980th the features inherent in compositions of the Soviet Ukraine Are defined. It is staticized artworks of public interiors through dialogue with the spectators living in hotels. Purchase of historically-art aspects of works by comprehension of value of composite places of interest in historical building capital of our Native land. Studying and conservation of works of monumental and decoration works is, undoubtedly, one of the primary goals for presentation of original conceptually-stylistic offers of design registration of new vision of ХХІ century in a combination to pre-production models of professional art of the last decades.

Keywords: monument and decorative art, hotels Kyiv, public interior, design, composition, conceptual maintenance of art work.